

FOREDRAG AV STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND
PÅ TROMSMESSEN 1.SEPTEMBER 1991 Kl. 1600

"NYE MULIGHETER FOR NORD-NORGE"

1. INNLEDNING

Nord-Norge blir med rette kalt for mulighetenes landsdel. Vi vet det finnes betydelige ressurser, både i havet, under havbunnen og på land. Ikke minst gir landsdelen fantastiske muligheter til å utvikle reiselivet. Vi er på rett veg, med en økende interesse for Norge og Nord-Norge i store deler av Europa.

Første halvår i år var det befolkningsøkning og praktisk talt ingen utflytting fra landsdelen. Troms fylke hadde netto-innflytting.

Om vi skal kunne utnytte mulighetene, er avhengig av den innsats som gjøres i landsdelen selv, - av de politikere i fylker og kommuner vi skal velge i høst, av de næringsdrivende og av hver enkelt som bor og virker i Nord-Norge.

Resultatet er også avhengig av hva som gjøres nasjonalt for at Nord-Norge kan utnytte sine muligheter. Det ligger viktige nasjonale verdier i å ta vare på og utvikle bosetting og lokalsamfunn i Nord-Norge. Derfor trenger vi en sterk distrikts-politikk, der vi gjør mer for å utvikle næringsliv og kompetanse i Nord-Norge enn i andre deler av landet. Vi kan ikke overlate bosetting og lokalsamfunn til markeds-kreftene alene, slik Høyre og Fremskrittspartiet synes å mene.

Sammenheng mellom lokal og nasjonal politikk er nøkkelord for Arbeiderpartiet i denne valgkampen. Vi kan ikke love skattelettelser i ti-milliard-klassen i Stortinget og så late som dette ikke får virkninger for

fylker og kommuner - slik andre partier har gjort det.

Arbeiderpartiet tar ansvar for å skape de nasjonale og inter-nasjonale rammebetingelser som gjør at kommuner, fylker og Nord-Norge som helhet kan utnytte sine muligheter og skape økt vekst og sysselsetting til beste for hele landsdelen. La meg starte med de internasjonale rammebetingelser.

2. SAMARBEID MED VÅRE NABOER I ØST

Vårt største naboland vil aldri mer bli det samme etter det mislykte statskuppet i forrige uke. Vi gleder oss over at demokratiet og frihetsviljen vant over de undertrykkende krefter. Det er nå skapt nye muligheter også for norsk og nord-norsk politikk og næringsutvikling, selv om situasjonen ennå en tid vil være uoversiktlig. I sør har våre tre baltiske naboland tatt avgjørende skritt inn i rekken av frie stater. I nord og øst framstår den russiske republikk under ledelse av Boris Jeltsin som en sterkere og mer selvstendig politisk enhet enn før.

Norge vil videreutvikle sitt gode naboforhold til hele Sovjet-unionen. Den norsk-sovjetiske felleserklæring fra President Gorbatsjovs besøk i Norge åpner nye muligheter av stor betydning, ikke minst for våre nordlige landsdeler. Også det er blitt lettere slik demokratiet nå har slått igjennom. Tiden er samtidig inne til å styrke våre forbindelser med den russiske republikk. Med de baltiske land har vi nå gjenopprettet diplomatiske forbindelser.

Den russiske deltakelsen på messen her i dag er et positivt tegn og en inspirasjon for det samarbeid vi nå utvikler videre.

Vi kan ikke regne med de store økonomiske gevinstene på kort sikt. Våre

naboer i øst har foran seg vanskelige år med krevende omstilling fra et gammeldags og sentraldirigert system til en moderne markeds-økonomi og selvstendige bedrifter. De siste ukene har likevel vist verden et så livskraftig demokrati, at risikoen er liten for at det hele faller tilbake til det gamle, totalitære regimet.

Både her i Nord-Norge og i resten av landet er det nå en utfordring å bygge opp kompetanse og kontakt nå som kan gi handel og arbeidsplasser i morgen. Regjeringen vil støtte opp om dette i et handlingsprogram for Øst-Europa som vi snart legger fram. Blant de tiltak vi vil foreslå er en ordning for finansiering av forprosjekter og garantier for investeringer i Øst-Europa som også vil omfatte Sovjetunionen.

Det er også viktig å bedre kommunikasjonene mellom Nord-Norge og Nord-Russland. Her har Vadsø teleområde gjort en kjempeinnsats med å opprette telefonsamband med Murmansk-området, et samarbeid som kan bli utvidet. Fra sovjetisk og russisk side har man reagert positivt på norske initiativ for å drøfte en forbedring av veier og jernbaner. Fly- og båtforbindelsene til Murmansk er en viktig begynnelse. Vi fortsetter arbeidet med å få til en lettere visumordning.

På flere områder gjør samarbeidet fremskritt. I mitt møte med President Gorbatsjov i juni ble vi enige om å styrke samarbeidet om oljevernberedskapen i Barentshavet. Det forbedrende arbeidet er kommet i gang og konkrete forhandlinger om en avtale begynner senere i år.

Samarbeidet om rensetiltak på Kola-halvøya er også i rute. I oktober legger norske og finske selskaper fram sitt tilbud om ombygging av de sovjetiske nikkilverkene. Det vil bli flere felles møter mellom nordiske og sovjetiske representanter for å avklare hvordan regjeringene kan bidra til at

rensarbeidet kommer i gang. I den norsk-sovjetiske felles-erklæringen har vi satt som mål at arbeidet skal være avsluttet innen utgangen av 1995.

Forhandlingene om avgrensningen i Barentshavet har lenge stått i veien for letingen etter olje i store områder. Så snart forhandlingene gir en entydig grense, vil Regjeringen gå inn for å utvide oljeletingen her nord. Da er det også lagt et godt grunnlag for et nærmere samarbeid med selskaper og myndighetene i Sovjetunionen og i Russland.

3. NORGES FORHOLD TIL EUROPA

Næringsliv og bosetting i Nord-Norge har vært sterkere knyttet til handel med andre land enn noen annen del av landet. Det var eksport av fisk som opp gjennom århundrene ga grunnlag for import av korn og andre nødvendige varer. Mye av den moderne industriutviklingen bygger også på eksport av varer det ikke er marked for i Norge. Fortsatt er bosettingen i Nord-Norge helt avhengig av at vi kan handle med andre land, og selge våre varer. Det er positivt både å tenke norsk - å kjøpe norsk, men kanskje viktigst av alt: Vi må selge norsk!

På mange måter har fri-handelsavtalen med EF virket bra. Den har likevel hatt alvorlige svakheter: Den har ikke beskyttet oss mot de dumping-anklagene som vi ser rammer distriktsnæringer som fiske-eksport og ferrolegeringer. Den har ikke forhindret at foredlingen av norsk fisk i økende grad er flyttet fra Norge og til EF-landene. Den bidrar til at vi fortsetter å eksportere råvarer. Den hindrer videreforedling og utvikling av flere arbeidsplasser. 20 års anstrengelser har ikke gitt noen forbedring av handelsvilkårene for fiskeprodukter, som jo er så viktige for bosettingen i Nord-Norge. Laksesaken fra USA viser hvor sårbare vi er for slike dumpinganklager. Over natten ble norsk eksport av laks redusert til en brøkdel av hva den var før. Det var et alvorlig tilbakeslag for en næring som har hatt en positiv utvikling og som blir stadig viktigere for distriktene.

Frihandelsavtalen gir ingen beskyttelse mot at slike, feilaktige og skjebnesvangre beskyldninger dukker opp også på det europeiske marked.

Likevel, enda viktigere enn de svakheter frihandels-avtalen alltid har hatt, er de nye utfordringer fra et Europa i sterk forandring.

EF forhandler nå om assosieringsavtaler med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia. Det endelige siktemål for disse avtalene er fullt medlemskap i EF. De baltiske republikker står for tur.

Fra 1.1. 1993 innføres det indre marked - som gir nye konkurransefordeler til de bedrifter som er etablert innenfor EF's grenser. Om våre bedrifter får dårligere vilkår, kan de tape salgsmuligheter både ute i Europa og her hjemme. For å ta vare på interessene til våre bedrifter og arbeidsplasser, gikk et stort flertall på Stortinget inn for å få til en avtale mellom EF og EFTA - et europeisk økonomisk samarbeids-område. Det samme gjorde regjeringene og nasjonalforsamlingene i de andre EFTA-landene. Østerrike og Sverige har i tillegg søkt om EF-medlemskap.

En EØS-avtale vil vareta våre økonomiske interesser allerede fra 1.1.93. Vi får et vern mot dumping-anklager og felles konkurranseregler. Vi kan konkurrere på likeverdige vilkår på det store EF-markedet - bl.a. når det gjelder offentlige innkjøp. Uten en EØS-avtale blir Norge definert som "tredje-land" - på linje med Tyrkia og Albania når det gjelder konkurransevilkårene. Dette vil skape frykt og usikkerhet i store deler av næringslivet. På flere områder kan det åpne for direkte diskriminering av norske bedrifter.

Ingen kan være i tvil om at uten en EØS-avtale vil debatten om EF-medlemskap trenge seg på med ekspressfart. Arbeiderpartiet har advart mot det medlemskaps-kjøret Høyre har lagt opp til - både fordi det kan

virke negativt for forhandlingene og fordi vi mener folk flest har krav på en bred debatt før Regjering og Storting tar standpunkt i en så viktig sak.

Med resten av Norden og andre EFTA-land som deltagere i et sterkere europeisk samarbeid, betyr et nei til EØS en klar økonomisk og politisk isolasjon for Norge. Hva skal hensikten være med det? Så spesielle er vi ikke, at vi kan velge å være oss selv nok!

EØS-avtalen dreier seg både om vårt forhold til Europa og om vår evne til å ta vare på fremtiden for industri og sysselsetting. Jeg forstår ikke den kortsynte og uansvarlige isolasjons-linje Senterpartiet og SV står for når de nå går mot EØS-avtalen. Det betyr et signal til alle deler av vårt næringsliv om å velge å gå i gamle spor, ikke våge å satse på utvikling, - et signal om å velge investering i utlandet framfor i Norge. Det er svært lenge siden vi kunne styre bedriftenes investeringer ved reguleringer eller resolusjoner. De velger bare å bli i Norge hvis de føler at rammevilkårene blir like gode som i andre europeiske land. Derfor er det mest av alt kampen om arbeidsplassene som Europa-debatten dreier seg om.

Ingen er mer avhengig av felles internasjonale regler enn et lite land som vårt. Det er den sterkeste rett som gjelder når vi ikke har felles regler. Det er det vi har sett i laksesaken. SV og Senterpartiet svikter distriktene og deres interesser. Det er distriktene som har de mest eksportav-hengige bransjer og næringer. Mens resten av Europa forbereder seg på det indre marked så skal vi si "På stedet marsj" eller "Vending helt om, marsj!".

Arbeidsplasser i morgen får vi gjennom investeringer i dag. Derfor må vi skape trygghet for at konkurransevilkårene ikke blir dårligere i Norge enn i andre deler av Europa.

For Regjeringen og Arbeiderpartiet er saken klar: Skal vi sikre sysselsetting og videre utvikling av velferdssamfunnet så trenger vi trygge rammer for

våre bedrifter, vi trenger økt samarbeid med Europa - vi trenger en EØS-avtale fra 1.1. 93.

Det er trist å høre enkelte mennesker diskutere holdningene til Europa som om ingenting var skjedd siden 1972. Skjer det på noe annet område? Norge kan ikke velge å la alt være som før i et Europa som forandrer seg hver dag.

Det er fortsatt Regjeringens og Arbeiderpartiets mål å få til frihandel for fisk i hele EF og EFTA-området. Den sterke mobilisering av nasjonale foredlings-interesser i mange EF-land etter den politiske enighet i Luxembourg viser hvor vanskelig det er å få dette til allerede fra 1.1.1993. Vi er fullt klar over den skepsis som gjør seg gjeldende mot å gi større fiskeressurser for å få til bedre markedsløsninger for fisk. Det var jo nettopp dette som gjorde at Regjeringen sto fast og ikke bøyde av for det press om økt ressursadgang som kom fra EF-landene i Brussel.

En EØS-avtale uten fisk er nok utenkelig, for mange EF-land, som for Norge og Island. Oppgaven i de avsluttende forhandlinger må være å få til et opplegg for fisk med vesentlige, konkrete forbedringer og med nye utviklings- muligheter særlig for fiske-industrien i Nord-Norge, - uten at vi gir fra oss ressurs-rettigheter slik at det hemmer vår egen utvikling.

La meg legge til, fordi det foregår en så utrolig busk-agitasjon omkring avtalen på dette område: Det er ingen tvil om at vi kan føre videre hovedtrekkene i vår distriktpolitikk. Og det akter Regjeringen og Arbeiderpartiet å gjøre!

For å gjenreise full sysselsetting vil Regjeringen:

1. Legge til rette for økt vekst i industri og annen privat virksomhet.

2. Øke virksomheten i offentlig sektor.
3. Utvide opplærings og arbeidsmarkedstiltakene.

Grunnlaget for en langsiktig nærings- og sysselsettingsutvikling er at vi holder fast ved den lave pris- og kostnadsutvikling. Dette vil etterhvert også føre til at renten blir lavere. Prisstigningen i år blir på rekordlave 3 1/2 prosent og utsiktene er gode for året som kommer.

Nøkternhet og økt sparing i husholdningene førte til at den private etterspørselen har sunket med omlag 10 milliarder kroner. Mindre privat forbruk og lavere investeringer er en hovedårsak til at sysselsettingen har gått ned i varehandel og bygg og anlegg. Skal vi gjenreise veksten i privat virksomhet, må husholdningene og bedriftene få tillit til og tro på framtida. Ansvarlige politikere må da holde fast på sine vedtak fra juni også i august. Regjeringen og Arbeiderpartiet har derfor klart avvist SV's forslag om å sløyfe den moderate skattelettelsen som var en del av skatteforliket i vår.

Det er utrolig at SV, som ellers snakker mye om de gjelds- tyngede og om politikerenes troverdighet, overhodet fremmer et slikt forslag.

Svikten i privat sektor, og Stortingets behandling av skattereformen gjør at Regjeringen går inn for en samlet lettelse i skatter og avgifter neste år på omlag 3 1/2 milliard kroner - mot tidligere planlagt knapt 2 1/2 milliard kroner.

Regjeringen har nå vedtatt at de innestående SMS-midlene kan tas i bruk allerede fra og med 16.september i år, og ikke fra årsskiftet som tidligere planlagt. Den enkelte vil få bedre oversikt over sin økonomi, og bedre mulighet til å kjøpe bolig og varige forbruksvarer. Dette kan bidra til at hjulene kommer raskere i gang.

Regjeringens tre-års-plan fra i vår til at de statlige investeringer i blant annet veger og jernbaner mv. stiger med minst 20 prosent fra 1991 til 1992.

I Troms har tre års planen utløst 60 millioner kroner til bygging av E78 mellom Tomasjord og Breivika og 20 millioner til Riksveg 866 til Kvitnes ut mot Skjervøy.

Det vil dessuten være aktuelt med ytterligere opprustning av deler av E6 som ennå har for lav standard her i fylket.

Med unntak for Høyre og Fremskrittspartiet har Stortinget sluttet seg til opplegget for minst 1 1/2 prosent vekst i kommunesektoren i 1992.

Den krisen vi nå opplever i bank- og kredittvesenet har understreket behovet for sterke statsbanker slik Arbeiderpartiet alltid har gått inn for. Derfor går Regjeringen inn for å bygge ut en statlig Postbank basert på Postgiro og Postsparebanken.

Arbeiderpartiets forslag om en Statens Nærings- og distriktsutviklingsbank har tatt sikte på å styrke både nærings- og distriktpolitikken. Staten må stimulere gjennom et bedre apparat og et mer omfattende engasjement i utviklingen av eksisterende og ny næringsvirksomhet. Gjennom den nye banken skal vi videreføre tilskudd, risikolån og garantier i Nord-Norge med større styrke enn i dag.

Dette arbeidet er viktig for distriktene. Det vil være en fordel å få en bedre kopling mellom den næringspolitikk fylkeskommunene står for og de ordninger på statlig side som er rettet inn mot forskning og utvikling. Det vil også være en fordel for bedriftene i distriktene å ha et enklere og bedre apparat å holde seg til. For de små og mellomstore bedriftene i distriktene må også de endelige vedtakene kunne fattes lokalt.

Opplegget for den nye banken legges frem for Stortinget i en egen proposisjon i høst. Vi vil sørge for at rammene for banken blir større enn summen av de nåværende virkemidler i DU, Industrifondet, Industribanken og Småbedriftsfondet. Ikke minst vil vi sørge for at den får det nødvendige spillerom til å ta risiko, i en tid der problemene i andre banker skaper vansker i finansieringen av fremtidsrettede og mer risikofylte etableringsprosjekter.

Regjeringen er åpen for å vurdere å la Landbruksbanken og Fiskarbanken gå inn i den nye banken, noe som kan styrke distriktsprofilen ytterligere.

Som ledd i arbeidet med å styrke kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter i Nord-Norge, har Troms Fylkeskommune gått inn for at det opprettes et ventureselskap som skal hete Nord-Norsk Vekst A/S. Fylkeskommunen skal samarbeide bl.a. med Industribanken, Sparebanken Nord.Norge og Den Norske Bank som hver for seg vil gå inn med betydelige midler.

Fylkeskommunen skal selv gå inn med 10 mill. kr. Regjeringen vil støtte dette initiativet med utgangspunkt i bevilgninger for tilskott til bedriftsutvikling. I sum vil det på denne måte bli skapt et slagkraftig lokalt instrument for å stryke tilgangen av risikokapital til små og mellomstore bedrifter og for å hjelpe nyetablerere.

5. AVSLUTNING

La meg slutte med å understreke:

Norge vil blir fattigere og Europa blir fattigere om vi ikke makter å sikre levedyktige lokalsamfunn her nord. Det er en del av Norges og Europas tradisjon og kultur å ha allsidig virksomhet også på disse breddegrader. - At vi har levende fiskevær og landbruksbygder, at vi har samiske kjerneområder, at vi har bysamfunn med reiselivstilbud av inter-nasjonal standard -

at vi har Nord-Norges fantastiske natur og mennesker som bor og lever her fordi de trives her.

Men vi kan ikke opprettholde Nord-Norge som et museum til glede for de som bor andre steder. Nord-Norge må være i for-andring og utvikling på landsdelens egne premisser. Arbeiderpartiet kan love at vi vil bygge videre på den solidaritet som er kjernen i partiets ideologi. Derfor er vi opptatt av å sikre likeverdige levekår, gode helse- og utdanningstilbud og derfor vil vi gi dere redskaper for å utvikle landsdelen videre. Men det er dere som bor her som må ta i bruk de store muligheter landsdelen, fylket og byen har!

I dag er det en uke igjen til kommune- og fylkestingvalg. Jeg håper det ikke er noen her som har tenkt å sitte hjemme.

Demokratiet krevet at vi alle engasjerer oss, at vi har en holdning til vår samtid og vår framtid. Delta selv, la ikke andre bestemme for deg.

GODT VALG!